

ի հարկէ, հէքիաթային կոռններուն թատերա-
փայրը, կըրնայ աւելի ընդարձակ սահմաններու
վրայ երեցած սեպուհի: Նոյնքան Արեւելք և
Արևմուտք է անշուշտ՝ ժողովրդի հէքիաթնե-
րուն համար՝ Եգրան և Թիւրանը, Պարսկահողն
ու Հայաստանը, Հայաստանն ու Բիւզանդեան
կայսրութիւնը, ընդարձակ ըմբռնումով:

Կամ թէ՛ մեր վէպին յատուկ տեղեկա-
գրութիւնով Սասունն ու վանք, Կապուտկողնն ու
Խոյալ քաղաք, Խյաթ կամ Պղնձէ-Քաղաք, Սա-
սուն կամ Մըսըր (Մուսուլ) ևն:

Ամփոփելով ըսենք որ, Սասնաբի հիմնա-
դրած Սասանց Տուրք, Իբր Կուուղ և Հայրե-
նիք պաշտպանող քաջ ցեղ՝ պէտք է պահած
ըլլայ իր անունը մինչև այն օր՝ երբ բեմին վրայ
կ'երևի Մամիկոնեան տոհմը, ճինաց (Ջանկալ
զըհէլ) Մամգուն իշխանէն սերած:

Մամիկոնեան ցեղին՝ անգամ մը տեղացի
բնիկ հանգամանքն ստանալէ ետք՝ ա'լ Սասանց
Տան անունը կ'նսնմի, կ'նշխանայ ապա Մամի-
կոնեան Տան հետ, և այս անգամ հանդէս
կուգան Մամիկոն ցեղին գիւցազները՝ Դիվ անու-
նով: Այլ՝ այլևս քաջանց Տան (Քէճանց Ամիրի)
նպատմութիւնն է: Եւ մեր հէքիաթներու մէջ,
շատ տեղ, կ'իշխուին Քեհանց ամիրա, Քեհանց
տուհ, Քեպալ (քաջը) ևն. յորդորումները:

Դէվերու ցեղին պատմութիւնը՝ քաջանց
Տան անունով ճանչցուած, իր մէջ կ'հիւսէ սա-
կայն ոչ միայն Մամիկոնեան նախարարական
տոհմին զորոյցները, այլ աւելի ընդարձակ սահ-
մանով՝ նոյն իսկ Հայ-Արշակունի հարստութեան
մեծ մասին անգիր աղաչող վէպը:

Պիտի յիշէի նաև որ՝ Սասանց Տան պատ-
մավէպին հետ զուգընթացաբար, կամ անկէ
անմատ՝ հէքիաթավէպերու մէջ, կ'իշխուին
միշտ շինաց կամ շինգալիցայ քաղաւորութիւն,
որ նոյն է ճինացի Մամիկոնեաններուն ցեղին
հետ, ու հայրենիքին ալ գուցէ (Տեսնէ՛ք «Եգրան-
Թիւրան» Ծնթ.՝ 372 և 478):

Ահա այսչափ՝ Սանասար-Քաղաքաբի ծնունդ
տուած ցեղերուն և բնական վայրի մասին:
Բայց յիշենք դեռ մէկ քանի ցուցմունքներ ալ
յաջորդ յօդուածաշարով մը:

Վան

21-ԹՈՒՆԻ

ԽՈՐԷՆ ՆԱՐՊԷՏԻ ԱՆՏԻՊ ՏԱՂԵՐ

(Շորաւ-Խոթ և Էթը)

ՀԱՄԲՈՐ ՅԱՂԿԱԵՐԹԱՆՑ

Համբոյր մի լուկ, համբոյր անուշ,
Թոյլ տուր քաղեմ՝ շուրթէդ քընքուշ.
Ո՛հ, իմ ծարաւ շրթանց թոյլ տուր
Ըմպել սիրոյդ ըզկոյսն աղբիւր:

Գիտեմ, որ զայդ շընորհ անբաւ
Չես մահացուի տըւած բընաւ.
Գիտեմ որ կոյս են քո շըրթունք,
Եւ չէ՛ վայլած ոք դիւր բուրմունք:

Այլ և իմ սէր՝ անհամեմատ,
Քան զամենիցն է սիրահարս.
Միթէ չէ՛ նա, ո՞ր գեղանի.
Մեծ այս շընորհն քո արծանի:

Եթէ կոր ինչ զրանա ալուում,
Ժրխտես և ինձ ևս, ապառնում՝
Ինչո՞վ պիտի յայտնես, ո՞վ կոյս,
Թե՛ քեզ հաճոյ են տրոփք ոգւոյս:

Այսպէս ես միշտ հենձե՛մէի,
Եւ զայդ շընորհ պաղատէի.
Այլ դու՛ անպար միշտ թըւէիք,
Արցունքներուս անկարեկիր:

Եւ մինչ էի ես յուսարեկ,
Յանկարծ յայգուն տեսայ երէկ
Որ ինձ մերձեալ քողածածուկ՝
Եւ փարեցար յիս սիրանցուկ:

Եւ այլ յայլմէ, հրաժառ ի դող,
Ի վեր առի ըզկոյս քո քօղ.
Կարաւակեղ շրթունքս յեռանդ
Ընդ կոյս շըրթանցդ յօղեցան անդ 1):

Ի՜նչ ըզմայլմամբ լի էր համբոյր
Զօր քաղցեցի ես՝ վարթաբոյր
Շըրթունքներդ քո սիրալագ,
Ո՞վ Աղինէդ իմ կուսանալ:

Երկին հրեշտակն իսկ բոցահուր
Հունի շրթներ քո սիրատուր
Եւ ոչ գարնան այգ լուսաշող՝
Մարգարտափայլ քո չունի ցօղ:

Եւ երբ իմ սիրտ զըւարթախորհ
Կզգայ որ ես լոկ զայդ շընորհ
Վայելեցի քե՛նէ, Աղի՛կ,
Մընչեմ «քան զիս ո՞վ երջանիկ»:

Մեծ այդ շնորհին երախտապարտ,
Քեզ կ'ընծայեմ՝ կեանքս իմ ցաւարտ:
Իմ հօւր շուրթներն պիտի պահեն
Ձերմ շրթունքիդ բոյր խնկեղէն:

Ա՛հ, ինչ անձառ եւ քաղցրութիւնք
Ձոր հաղորդեն քո վառ շրթունք,
Որ մի համբոյրդ՝ ի հօւր աւելն
Բորբոքեց զիմ՝ սիրտ եւ արիւն:

Ինչ երկնագրիկ գաղտնիք ունիս
Շըրթանցըդ մէջ ըզմայլելիս:
Որ մի համբոյր քո սրբոտառուր
Աղղեց հոգւոյս կեանք բոցահօւր:

Ա՛հ, թոյլ տուր մերթ, կոյս իմ անուշ,
Առնուշ համբոյր շուրթէդ քընքուշ:
Տե՛ս ո՞րքան զիս կ'երջանայցեն
Քո մի համբոյր, կոյս Աղիւնէ:

ՄԻԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Քենէ հեռի, մըռայլօրէն
Կ'անցնին իմ կեանք վշտօք անհուն,
Ինչպէս մըթին համտաց մէջէն
Կը հոսի գետ, պըղտօ՞ր, ծրփուն:

Ոչ սոխակին անդ գայլալիկ
Կ'ընէ վըւարթ նորա եգիրս:
Եւ քաղցրաբոյր ոչ մի նաղիկ
Ձիւր խընկաման ջընդէ յայերս:

Այսպէս եւ իմ ժամք եւ օրեր
Յանապատիս իմ մէջ՝ անկեանք,
Կ'անցնին աբխուր եւ օրգաստուեր,
Ուր չիք ձայնիդ հեշտ արձագանք:

Ձի ձայն քո քաղցր է ինձ յաւէտ
Քան բիւր թըռչնոց աւաք քընքուշ:
Եւ շունչ ոգւոյդ քո կենսաւէտ
Քան խընկոց բոյրն է ինձ անուշ:

Ա՛հ, ես թըռչաւ իմ, Աղիւնէս
Ձի ի քէն գուրգ, միայն, անյոյս,
Կը թափառեմ, հայիմ այնպէս
Ձերդ տունէն յաւազ, անըւր, անլոյս:

ԱՂԲԻՐ ԿՈՒՍԻՆ

Կը տեսնէ՞ք մատաղ կոյսն որ սափոր առած յուս՝
Իբրեւ նոր Ռեքեկա, գէւի՞ք ծածկեալ ի սընդուս,
Կուգայ ջուր վեր բերել յաղբերէն պողպալուն,
Եւայի գոհտար է նէ, քան իւր մայրն ըզմայլուն,
Թէ հրեշտակ՝ զըւարթուն:

Ճակատ իւր սըրբափայլ կը շողայ քօղին տակ:
Աւարդք ցանաւած էն յայտեր, նըրբաւարտ է
Հասակ:
Ձայն իւր քաղցր է կարծես գոլ երկնից ար-
ձագանգ:
Իւ ի ձեմ՝ ամթղած՝ ուր չըկոյ բնաւ զըւարնք,
Կ'աղղէ սո՛ւրբ պատկառանք (1):

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ԳԻՍԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ԷՋ ՄՐ2)

ԳԻՐ ԱՄԷՆ ՏԵՆ ԴՈՒՆԻ (?) ԵՆ ՏԱՌԻ

Ա՛ն պողպատ դանակ մի, տեսանագրէ
Ի վրայ, եւ ասէ զաղօթս:

Ծառ մի կայր ի ձեջ երկրի, որ ոչ ձեղ
ունէր եւ ո՛չ տերեւ եւ ո՛չ արմատ, արծիւ մի
նստեալ էր ի վերայ նորա, որ ոչ գլուխ ունէր եւ
ոչ թեւ եւ ոչ ոտք: Հարցունք եղեն արծիւն այն
եւ ասեն՝ Որ նստեալ ես ի ծառդ որ ոչ ձեղ
ունի եւ ոչ տերեւ եւ ոչ արմատ: Ըսէ արծիւն այն
պիղծ. Երթամ նստիմ ի գլուխն մարդուն, զմիսն
ուսեմ՝ եւ զըղեզն ծծեմ, զաշից լուսն պակա-
նեցնեմ: Լսեցին զայն հրեշտակք եւ հրեշտակա-
պետք, հրամայեցին եւ ասեն. Կապեմ՝ զքեզ երեք
հարիւր վաթսուներեք սրբօք որ ոչ հրեշտակ
գիտեն ոչ հրեշտակապետք, բայց միայն Հայրն:
Եւ զարձեալ ասեն. Կապեմք զքեզ երեք հա-
րիւր վաթսուներեք սրբօքն որ կան ի սիրտ
արեգական, որ ոչ հրեշտակ գիտեն եւ ոչ հրեշ-
տակապետք, բայց միայն Հայրն: Եւ զարձեալ
ասեն. Կապեմք զքեզ երեք հարիւր վաթսուներե-
ք սրբօքն որ կան ի մէջ ծովուն, որ ոչ
հրեշտակ գիտեն եւ ոչ հրեշտակապետք, բայց
միայն Հայրն: Եւ զարձեալ ասեն. Կապեմք
զքեզ ի քնարն Դաւթի, ի մատանին Սողոմոնի
ի տախտակն Կոնստանտին, ի պատմութեան Ահարոնի,
ի գաստառակն Քրիստոսի, ի քաղցր կաթն
սուրբ Կուսին, ի չորիք բեւեռն Քրիստոսի,
որ Տեսաւ արեամբն մկրտեալ էր. կապեմ՝
զքեզ կապանօքն Պետրոսի եւ Պաւլոսի, այլա-
կերպութեամբն Քրիստոսի, որ ի լերինն, երեք-

(1՝ Այսեղ ձեռագիրը կ'աւարտի. այս հերթումին վեր-
ջին մտքը կը պակսի:

2) Մեր հին ձեռագիրներում մէջ կախարդական գրակա-
նութեան վերաբերող բազմաթիւ միւսքեր կան, որ դեռ ոչ
հրաշարարական են ոչ ուսումնասիրուած: Մգելու համար
մասնագէտ-բանաստեղծներ ար մեր հին մասնագետներն այդ
միջոց լուրջ բնութեան ենթադրեմ՝ կը հրաշակեմ այդ տա-
րեւ ամենակամ էջ մը: